

i *Hladni rat*, autora Tvrtka Jakovine, te *Uvod u imagologiju* Borisa Blažine. Uz njih su tu još radovi Branimira Jankovića, *Meandri kolektivnog pamćenja*, *Dnevničko svjedočanstvo u Zadru u posljednjim godinama Drugog svjetskog rata*, autora Željka Karaule, *Jedno netipično djelo o vodećim protagonistima Drugog svjetskog rata* Nikoline Šimetin Šegvić, te rad Igora Razuma, *Šest fregata: rođenje flote Sjedinjenih Američkih Država*. Na kraju su prikazi dvaju časopisa, *Tri godišta Godišnjaka za društvenu istoriju (2007.-2009.)*, autora Stipe Mlikotića, te rad Branimira Jankovića, *Novi broj Historijskog zbornika*.

Posljednja cjelina *Skupovi i konferencije* (str. 513-518) donosi prikaze triju skupova: *Znanstveni skup „Gacka i Otočac u srednjem vijeku“*, autora Željka Holjevca, *International Medieval Congress*, autorice Zrinke Nikolić Jakus te prikaz Stele Kos, *Znanstveno-stručni skup „Garić-grad i okolica – od srednjovjekovlja do suvremenosti“*.

Časopis duge tradicije poput *Radova Zavoda za hrvatsku povijest Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu* je ovim brojem prikazao širok tematski opseg s jednim snažnim naglaskom na medievističke teme. Pod vodstvom novog urednika Hrvoja Gračanina, časopis predstavlja novu etapu svog postojanja i obećanja za budući rad, gradeći na temeljima prethodnih brojeva i urednika.

Igor RAZUM

PROSTORNO PLANIRANJE U JUGOISTOČNOJ EUROPI (DO DRUGOG SVETSKOG RATA). ISTORIJSKI INSTITUT (ZBORNIK RADOVA, KNJIGA 24), BALKANOLOŠKI INSTITUT SANU (POSEBNA IZDANJA 114), GEOGRAFSKI FAKULTET UNIVERZITETA U BEOGRADU. (UR. BOJANA MILJKOVIĆ-KATIĆ), BEOGRAD, 2011., (604. STR.)

Prostorno planiranje kao predmet znanstvenog interesa fenomen je druge polovice 20. stoljeća. Međutim, shvaćeno kao kontrola i plansko upravljanje prostorom, ono ima svoju dugu pretpovijest i prepoznatljivo je još od vremena postojanja uređenih država. Svaka je, naime, država (još od Rimskog Carstva pa nadalje), nastojala vlastiti teritorij urediti i organizirati na način koji bi u najvećoj mogućoj mjeri služio njezinim strateškim interesima, ponajprije vojnim, političkim i gospodarskim. Takva dinamika organizacije prostora imala je dakako svoju i regionalnu i lokalnu dimenziju, uvjetovanu državnim okvirima ali i općim, epohalnim razvojnim smjerovima poput urbanizacije ili industrijalizacije u moderno doba.

Kad je u pitanju Jugoistočna Europa i povijesno promišljanje tog prostora u regionalnim kontekstima – i to prvenstveno na primjerima iz povijesti Srbije i srpskog naroda u regiji – važan, gotovo „pionirski“ doprinos ima nedavno objavljeni zbornik radova *Prostorno planiranje u Jugoistočnoj Europi (do Drugog svjetskog rata)* koji je izašao u izdanju Istorijskog instituta u Beogradu, Balkanološkog instituta SANU u Beogradu i Geografskog fakulteta Univerziteta u Beogradu. Riječju urednice Bojane Miljković-Katić, „zbornik je, na izvestan način, istorijski uvod u prostorno planiranje kakvo danas poznajemo, jer je njegova namera da odabranim radovima, iako na ograničenom prostoru (misli se na Srbiju, op. M.Š.), pokrene istraživanja istorije prostornog planiranja u Jugoistočnoj Evropi“. Kako se u nastavku ističe, područje Jugoistočne Europe postalo je predmetom istraživanja promjena u prostoru, jer je bilo prepoznato po čitavom nizu specifičnosti karakterističnih za tu regiju, i to ne samo u 19. stoljeću tijekom procesa stvaranja autonomnih

i nezavisnih država, već i u odnosu na ranija razdoblja, pri čemu se posebice ističe zajedničko osmansko povijesno nasljeđe.

Ovaj tematski zbornik koji je okupio znatan broj stručnjaka iz regije, nastao je inače kao rezultat rada na trima projektima Ministarstva za nauku i tehnološki razvoj Republike Srbije: *Srpsko društvo od druge polovine 17. veka do kraja Prvog svetskog rata: postojanosti i promene; Dunav i Balkan: kulturno-istorijsko nasljeđe; Geosistemske osnove prostorno-funkcionalne organizacije Republike Srbije*.

Zbornik je strukturiran u četiri tematsko-problemska poglavlja: 1.) *Prostorno planiranje u regijama Jugoistočne Europe*; 2.) *Urbanizacija i urbani identitet*; 3.) *Prostorno planiranje naselja*; 4.) *Urbani sadržaji*; i 5.) *Prostor i infrastruktura*. Navedena poglavlja sadrže ukupno 29 znanstvena priloga koja iz perspektive više znanstvenih disciplina – prije svega povijesti, geografije, sociologije, urbanizma i arhitekture – propituju ulogu koju je imala država i općenito društvo na politiku planiranja, organizacije i transformacije prostora, obuhvaćajući vremenski raspon od srednjeg vijeka do sredine 20. stoljeća. Velika se većina priloga odnosi na razdoblje modernizacije Jugoistočne Europe (19. i 20. stoljeće), a posebna pozornost dana je odnosu između urbanizacije i prostornog planiranja, sagledavana kroz prizmu koncepata urbanizacije, čiji su ciljevi na balkanskim prostorima u 19. i početkom 20. stoljeća poznati kao procesi tzv. *deotomanizacije, europeizacije i vesternizacije*. S tim u vezi u većini članaka analizirane su teme poput: gospodarske, zakonske i druge mjere u planiranju prostora koje su provodile mlade, od osmanske imperije tek emancipirane balkanske nacionalne države kao dio osmišljene strategije u sklopu širih modernizacijskih procesa; promjene koje je urbanizacija izazvala u pojedinim gradskim naseljima ili u više gradskih naselja jedne regije; oblici kontrole urbanog prostora; odvajanje poslovnog (javnog) i privatnog prostora u gradovima pod utjecajem industrijalizacije i urbanog razvoja; uklanjanje problematičnih i marginalnih društvenih grupa, čime se htjela sačuvati reprezentativnost grada; percepcije stranaca koji su obično uočavali kaotičnost urbanog razvoja na jugoistoku Europe, itd. Posebnu pozornost istraživača privuklo je pitanje infrastrukture, prvenstveno željezničke, koja je drastično izmijenila subjektivno shvaćanje prostora, npr. osobni doživljaj udaljenosti, te posebice pridonijela razvoju i rastu gradova.

U fokusu interesa ovog prikaza radovi su koji se konkretno tiču problematike ranonovovjekovne epohe koja je u mnogočemu konstitutivna kad je u pitanju Jugoistočna Europa kao prepoznatljiva povijesna regija, pa tako i slučaju problematizacije prostornih struktura. S obzirom da je balkanski i najveći dio podunavsko-karpatkog prostora dijelio zajedničko višestoljetno iskustvo osmanske vladavine – koja je imala svoju logiku prostornog planiranja, odnosno „proizvodnje“ i „strukturiranja“ prostora (nastanak i razvoj gradova, vojnokrajjskih sustava i slično) – možda je i najveći nedostatak zbornika što se tek u nekoliko radova, što izravno, što neizravno dotaklo te važne tematike. Potpuno su pak izostali mletački, da ne kažemo mediteranski, ranonovovjekovni konteksti prostornog planiranja u regiji.

U prvoj tematskoj cjelini (Prostorno planiranje u regijama Jugoistočne Europe), prva tri priloga odnose se na epohu koja nas ovdje trenutno zanima. U članku Vojina Dabića, *Srpsko selo (XVI.-XVIII vek): oblikovanje životnog i privrednog prostora* (17.-50. str.), ističe se da sela nisu bila samo zajednice stanovanja, već i privređivanja i kao takva imala su određena prava i odgovornosti unutar seoskih međa, granica svog životnog i privrednog prostora. Autor razmatra ruralne prostorne strukture koje definira kao „srpsko selo“ i to unutar dvaju imperijalnih okvira (osmanskom i habsburškom), odnosno u više oblasti koje su bile zahvaćene seobama srpskog etnokulturnog elementa. U članku je posebna pažnja posvećena demografskim promjenama u „središnjim srpskim oblastima“ koje su se nalazile u sastavu Osmanskog Carstva (Smederevski i Kruševački sandžak), odnosno koje su u 18. stoljeću kraće vrijeme bile pod habsburškom upravom. S obzirom na intenzitet ratnih zbivanja i s njima povezana migracijska kretanja, tj. raseljavanja i ponovnog naseljavanja stanovništva, autor

na primjeru Srbije, ali i drugih oblasti u koje je srpsko stanovništvo preseljavalo, posebno ističe problematiku kontinuiteta i diskontinuiteta seoskih naselja. Na konkretnim primjerima Brestovca, Uljanika i Trojeglave u zapadnoj Slavoniji te Bavaništa u Banatu, istražuje se osnivanje novih sela u nenaseljenim i opustošenim prostorima (šume i pustoseline). U članku je obrađeno i pitanje seoskih međa i ukazano na neke od brojnih čimbenika koji su utjecali na strukturu seoskih „atara“ i općenito na agrarno kultiviranje prostora.

Hrvoje Petrić u radu *O nekim elementima organizacije prostora i naseljavanja u varaždinskom generalatu u XVII. stoljeću* (51.-75. str.) analizira nove prostorne realnosti na imperijalno habsburško-osmanskoj granici u dijelu savsko-dravskog međurječja, između Kalničke gore na zapadu i Poilovlja na istoku. Problematika organizacije prostora ovdje se ponajprije sagledava u kontekstu vojnostrateških interesa habsburških vojnokrajiških vlasti i pograničnih vanjskih i unutarnjih migracija – procesa sukcesivnog naseljavanja osmanskih prebjega, mahom vlaške sociokulturne provenijencije s jugoistoka (koji oformljuju čitav niz malih i disperzivnih novih seoskih naselja po pobrđima Kalnika i Bilogore), te uzastopnim pritjecanjem novodoseljenog katoličkog stanovništva sa sjeverozapada (koji u pravilu naseljavaju nizinska porječja), dok su se areali sa starosjedilačkim stanovništvom donekle uspjeli očuvati oko važnijih vojnokrajiških utvrda (poput Koprivnice) ili pak u teško pristupačnim šumovitim i močvarnim područjima, kao npr. u dijelovima Podravine. Autor zaključuje da je do Velikog bečkog rata (1683.-1699.) uglavnom dovršen proces pomicanja naseljenog područja na istok, koji je djelomice zahvaćao pojas tzv. „ničije zemlje“, te da su do tog vremena srpskopравoslavni Vlasi na najvećem dijelu pograničnog područja izgubili status „prve linije obrane“, odnosno prestali su živjeti na samoj bojišnici.

Koristeći se konceptom „proizvodnje prostora“ kako ga shvaća francuski sociolog Henri Lefebvre, Drago Roksandić u članku *Konfliktne strategije u proizvodnji prostora Banske krajine u XVIII. stoljeću: pogledi odozdo i odozgo* (77.-116. str.) istražuje problematiku militarizacije Banske krajine kao fenomena totalnog socijalnog discipliniranja. Strukturalne vojnokrajiške reforme u 18. stoljeću, između ostalog, dovele su i do temeljne promjene odnosa prema shvaćanju prostora (i vremena) u banskokrajiškim zajednicama. Kako se radilo o prostoru koje se nalazilo na „rubovima“, bilo kao nova krajina na imperijalnoj granici prema osmanskom području, bilo kao periferija više hrvatskih civilnih jurisdikcija, konfliktni momenti kao pokretačka sila u transformaciji krajiškog prostora bili su time dodatno naglašeni. Za razliku od prve polovice 18. stoljeća, za drugu polovicu postoje mnogobrojni kartografski izvori vojne i katastarske naravi, koji omogućuju daleko kvalitetniji uvid u mikro- ali i makro-historijske aspekte problema konfliktnih strategija, i to podjednako kao posljedice spontanog razvoja „odozdo“ i kao planiranog prostornog planiranja iz državnog središta „odozdo.“ Autor tako na primjeru katastarske karte Komogovinske satnije iz 1782., zaključuje da se u stoljetnom rasponu, od kraja 17. stoljeća, završeni ne samo procesi naseljavanja nego i unutarnje kolonizacije. Koncentracija naselja uz vodotok Sunje i komunikaciju Kostajnica-Petrinja u tom konkretnom prostoru, do tada je u osnovi završen proces, a u osnovi je završen i proces krčenja šumskih površina s iskoristivim poljoprivrednim podlogama.

Unutar treće cjeline (Prostorno planiranje i naselja), nalaze se dva rada koja obrađuju temu prostornog planiranja grada u 18. stoljeću. Jelena Ilić u članku *The Role of Central and Local Governments in Spatial Organization of the Military Community of Zemun in the second half of 18th Century* (Centralna i lokalna uprava u prostornoj organizaciji vojnog komuniteta Zemun u drugoj polovini XVIII. veka) (305.-323. str.) analizira prostorne strukture vojnog komuniteta Zemun prema katastarskom izvoru iz 1780. Država je tada bila vlasnik 3% gradskog teritorija, lokalna uprava zadržala je neposredno vlasništvo nad 41% „zemunskog atara“, dok je privatni posjed građana i crkvenih ustanova zauzimao 56%. Zemun je u tom smislu predstavljao izuzetak, jer je u većini vojnih komuniteta država imala znatno veću površinu u svojem vlasništvu. U ovom slučaju bila je

ograničena samo na strateške vojne i ekonomske interese, konkretno, na vojne i komorske objekte raspoređene u gradskoj jezgri te površine pod vojnom infrastrukturom na široj teritoriji grada. Naselje je bilo koncentrirano strogo unutar palisada (na svega 1,17% gradskog teritorija), a uočljiv je izostanak spontanog naseljavanja i zauzimanja zemljišta, zahvaljujući čemu je područje Zemuna poprimilo strukturu planski organizirane cjeline. Iskorištenog gradskog teritorija, na taj je način, dostigla čak 80%, što je za prilike u 18. stoljeću bio praktički maksimum, zaključuje autorica.

Viktorija Aladžić u svom radu *Uticaj zakonodavstva na prostorno planiranje grada Subotice od početka XVIII veka do Prvog svetskog rata* (325.-345. str.), daje pravno-povijesni pregled urbanog razvoja vodećeg gradskog naselja na sjeveru Bačke, od – ograničujući se ovdje samo na razdoblje ranog modernog doba – vojnog šanca u sastavu Potiske vojne granice početkom 18. stoljeća, preko trgovišta (*Szent Mária*) pa do 1779. kada taj centar bogatog poljoprivrednog područja postaje slobodnim kraljevskim gradom (*Maria Theresianopolis*). Subotica tada dobiva svoj statut i najvažnije organe gradske uprave (skupština, magistrat, gradonačelnik, gradski sudac, kapetan, bilježnik i advokat). U tom procesu, značajnu ulogu odigrala je državna administracija koja je upravljala planiranjem grada. Ipak, tek nakon proglašenja austrougarske nagodbe iz 1867. Subotica je konačno dobila stvarnu gradsku autonomiju i mogla je slobodno krenuti putem razvoja, ali još uvijek pod nadzorom uprave iz Budimpešte u nekim ključnim pitanjima.

U četvrtoj tematskoj cjelini (“Urbani sadržaji”) jedini prilog koji se odnosi na razdoblje ranog novog vijeka jest tekst Dragana Amedoskog, *Gradski objekti u osmanskome Prokuplju u XVI. veku* (399.-415. str.) u kojem autor pokušava rekonstruirati urbanu strukturu Prokuplja, „grada Svetog Prokopija“ na jugu Srbije u 16. stoljeću. Rad je nastao na osnovu podataka iz osmanskih poreznih popisa iz 1516., 1530., 1536. i 70-ih godina 16. stoljeća, kao i iz popisa vakufa iz 1536. i 1570. Prokuplje, grad s tradicijom srednjovjekovnog gradskog naselja, u 16. je stoljeću bio mali grad (kasaba) koji je do 1530-ih imao većinsko kršćansko stanovništvo, a od tada je u velikoj mjeri dominantno muslimansko stanovništvo. Tada i počinje njegova intenzivnija strukturalna preobrazba u gradsko naselje osmansko-orijentalne fizionomije. Većina objekata islamsko-orijentalne civilizacije nastala je pod okriljem vakufa, s tim što je država preko svojih organa odobravala, nadzirala i često pomagala tu aktivnost. Pozivajući se između ostalog i na rezultate bosanskohercegovačke historiografije o postanku i razvoju gradskih naselja u Bosni, autor zaključuje da osmanski gradovi na Balkanu, pa tako i Prokuplje, koliko god da su se naizgled razvijali stihijski i neplanirano, u suštini su bili zapravo rezultat osmišljenog vojnostrateškog i ekonomskog planiranja osmanske administracije.

Marko ŠARIĆ

Znanstveni skupovi

MOLVE – LJUDI, SELO I OKOLIŠ U DUGOM TRAJANJU, DRUŠTVO ZA POVJESNICU I STARINE, MOLVE 2010., STR. 300

U Molvama je 27. ožujka 2008. godine održan znanstveni skup na temu “Molve – ljudi, selo i okoliš u dugom trajanju”, kojeg su zajednički organizirali: Društvo za hrvatsku povjesnicu Zagreb, Društvo za hrvatsku ekonomsku povijest i ekohistoriju, Odjel za povijest Matice hrvatske, Povijesno društvo Koprivnica, Društvo za povjesnicu i starine Molve i Općina Molve. Znanstveni

Ekonomiska i ekohistorija
Economic- and Ecohistory

Časopis za gospodarsku povijest i povijest okoliša

Journal for Economic History and Environmental History

Volumen VII. / Broj 7
Zagreb - Samobor 2011.
ISSN 1845-5867
UDK 33 + 9 + 504.3

Nakladnici / Publishers:

Društvo za hrvatsku ekonomsku povijest i ekohistoriju
Society for Croatian Economic History and Environmental History
Ivana Lučića 3, HR - 10000 Zagreb
tel.: +385/1/61-20-148, fax: +385/1/61-56-879

Izdavačka kuća Meridijani
p.p. 132, 10430 Samobor
tel.: 01/33-62-367, faks: 01/33-60-321
e-mail: meridijani@meridijani.com
www.meridijani.com

Sunakladnici / Co-publishers:

Sekcija za gospodarsku povijest Hrvatskog nacionalnog odbora za povijesne znanosti Zagreb
(moderator: Hrvoje Petrić)

Međunarodni istraživački projekti: »Triplex Confinium - Hrvatska višegraničja u euromediterranskom kontekstu« (voditelj prof. dr. sc. Drago Roksanđić) i Triplex Confinium - »Hrvatska riječna višegraničja« (voditeljica: doc. dr. Nataša Štefanec) Zavoda za hrvatsku povijest Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu

Urednici / Editors-in-chief:

Hrvoje Petrić, Drago Roksanđić

Uredništvo / Editorial Staff:

Dragutin Feletar, Željko Holjevac, Mira Kolar-Dimitrijević, Dubravka Mlinarić, Nenad Moačanin, Hrvoje Petrić, Drago Roksanđić, Mirela Slukan Altić, Ivica Šute

Međunarodno uredničko vijeće / International Editorial Board:

Drago Roksanđić - predsjednik (*Zagreb, Hrvatska*), Daniel Barić (*Le Havre-Pariz, Francuska*), Slaven Bertoša (*Pula, Hrvatska*), Zrinka Blažević (*Zagreb, Hrvatska*), Tatjana Buklijaš (*Cambridge, UK*), Boris Golec (*Ljubljana, Slovenija*), Hrvoje Gračanin (*Zagreb, Hrvatska*), Paul Hirt (*Tempe, SAD*), (Andrej Hozjan (*Maribor, Slovenija*), Halil İnalçik (*Ankara, Turska*), Egidio Ivetić (*Padova, Italija*), Silvije Jerčinović (*Križevci, Hrvatska*), Karl Kaser (*Graz, Austrija*), Isao Koshimura (*Tokio, Japan*), Marino Manin (*Zagreb, Hrvatska*), Christof Mauch (*München, Njemačka*), Kristina Milković (*Zagreb, Hrvatska*), Ivan Mirnik (*Zagreb, Hrvatska*), Mirjana Morosini Dominick (*Washington D.C., SAD*), Géza Pálffy (*Budimpešta, Mađarska*), Daniel Patafta (*Zagreb, Hrvatska*), Lajos Rácz (*Szeged, Mađarska*), Gordan Ravančić (*Zagreb, Hrvatska*), Marko Šarić (*Zagreb, Hrvatska*), Mladen Tomorad (*Zagreb, Hrvatska*), Jaroslav Vencalek (*Ostrava, Češka*), Milan Vrbanus (*Slavonski Brod, Hrvatska*), Zlata Živaković Kerže (*Osijek, Hrvatska*)

Prijelom / Layout:

Saša Bogadi

Za nakladnike / Journal directors:

Petra Somek, Hrvoje Petrić

ISSN:

1845-5867

Tisak i prijelom/ Layout and print by:

Bogadigrafika, Koprivnica 2011.

Adresa uredništva / Mailing adress:

Hrvoje Petrić (urednik)
Odsjek za povijest, Filozofski fakultet
Ivana Lučića 3, HR-10000 Zagreb
e-mail: h.petric@inet.hr

Tiskano uz potporu Ministarstva znanosti, obrazovanja i športa RH i Koprivničko-križevačke županije

PRIKAZI KNJIGA

Gyulai Eva, Horvath Zita, Turbuly Eva, Gospodarstvo i društvo međimurskog vlastelinstva u 17-18. stoljeću (Andreja Talan)	140
Joan Dunayer, Specizam, Diskriminacija na osnovi vrste (Tomislav Krznar)	142
Podravina, Časopis za multidisciplinarna istraživanja, vol. IX, broj 17 (Tomislav Krznar)	145
Podravina, Časopis za multidisciplinarna istraživanja, vol. IX, broj 18 (Tomislav Krznar)	148
Tomislav Krznar, Bioetički mozaik (Hrvoje Jurić)	150
Ian G. Simmons, Globalna povijest okoliša: od 10000. pr. Kr. do 2000. n. Kr. (Aleksandra Đurić)	151
J. Donald Hughes, Što je povijest okoliša? (Aleksandra Đurić)	154
Zapisnik franjevačkog samostana u Našicama. Knjiga I (1739. – 1787.) (Danijel Patafta)	156
Slaven Bertoša, Osebjuno mjesto austrijske Istre: Lupoglavski kraj u srednjem i novom vijeku (Igor Eterović)	158
Radovi Zavoda za znanstveni rad u Varaždinu, br. 22 (Iva Potočnik)	161
Historia Varasdiensis. Časopis za varaždinsku povjesnicu br. 1 (Iva Potočnik)	162
Radovi Zavoda za hrvatsku povijest Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, br. 42 (Igor Razum)	163
Prostorno planiranje u Jugoistočnoj Europi (Do Drugog svetskog rata) (Marko Šarić).....	165
Molve – ljudi, selo i okoliš u dugom trajanju, društvo za povjesnicu i starine (Dragutin Feletar)	168
ZNANSTVENI SKUPOVI	170
UPUTE SURADNICIMA / INSTRUCTIONS TO CONTRIBUTORS	179

Popis suradnika u časopisu »Ekonomska i ekohistorija«, broj 7 (2011.):**Karl Kaser**, Universität Graz**Drago Rokсандić**, Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu**Daniel Barić**, Université François-Rabelais, Tours**Hrvoje Petrić**, Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu**Zoltán Hajdú**, Centre for Regional Studie, Hungarian Academy of Sciences, Pečuh**Mira Kolar-Dimitrijević**, Draškovićeve 23, Zagreb**Harald Heppner**, Universität Graz**Nataša Kolar**, Pokrajinski muzej Ptuj – Ormož**Željko Holjevac**, Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu**Igor Žiberna**, Filozofska fakulteta, Univerza v Mariboru**Mirela Slukan Altić**, Institut društvenih znanosti Ivo Pilar Zagreb**Ljudevit Tropan**, Hrvatske vode Zagreb**Andreja Talan**, student, Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu**Tomislav Krznar**, Veleučilište u Karlovcu**Hrvoje Jurić**, Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu**Aleksandra Đurić**, Sveučilište Eötvös Loránd u Budimpešti**Dragutin Feletar**, član suradnik HAZU, Zagreb-Koprivnica**Daniel Patafta**, Katolički bogoslovni fakultet, Sveučilište u Zagrebu**Igor Eterović**, Lovran**Iva Potočnik**, Varaždin**Igor Razum**, student, Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu**Marko Šarić**, Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu**Vladimir Šadek**, Koprivničko-križevačka županija**Csaba G. Kiss**, Sveučilište Eötvös Loránd u Budimpešti**Vjeran Kursar**, Filozofski fakultet, Zagreb

Ekonomska i ekohistoriju referiraju:

HISTORICAL ABSTRACTS, ABC CLIO Library, Santa Barbara, California, USA

AMERICA: HISTORY AND LIFE, Washington, USA

JOURNAL OF ECONOMIC LITERATURE (JEL), Pittsburgh, USA

CENTRAL AND EASTERN ONLINE LIBRARY, Frankfurt am Main, Deutschland

ECONLIT - AMERICAN ECONOMIC ASSOCIATION, Nashville, USA